

B·A·R

I
177177

B·A·L·A·D·E
P·O·P·U·L·A·R·E· R·O·M·Â·N·E,

adunate

de

MIRON POMPILIU.

IASSI, 1870.

Tipografia Societății Junimea.

I 177. 177.

Dale Domului
A. P. Marianu
In semn de stima si consideratie
Mironu Pompiliu

BALADE

POPULARE ROMÂNE,

adunate

de

MIRONU POMPILIU.

IASSI 1870.

Tipografia Societății Junimea.

Dedicațiune

**Societăților literare a Studenților Români
de peste Carpați.**

PREFAȚĂ.

O nație cându se tredește din adâncea sa amortală seculară, și deschide ochii lăncediți la binefăcătoarea lumină a stelei sale reapărute, înainte de toate trebuie să caute, unde se află, să și amintească de unde s'a pomenitu acolo, prin ce împrejurări și desastre a purtat'o destinul și'n fine să pătrundă cu privirea până în fundul sufletului său propriu, cu scopu de-a lua cunoștințe despre afecțiunile, dorurile, suvenirile și speranțele, c'unu cuvântu despre întreaga comoară de simțiri și impresiuni, grămădite în inima ei. Ajunsă a posedea o adevărată și lămurită cunoștință despre ceia, ce constituie ființa ei reintinerindă, o asemenea nație va fi în stare a pași

cu siguranță, fără nici o șovăire, pe calea progresului ș'a culturii umane.

Fără această temelie construită din elementul său propriu, unu poporu va rămănea incapabilu de-o desvoltare fericită, și va fi menitu a muri fără a'și ajunge viitorul, la care aspiră.

Celu mai eminentu și mai infatigabilu bărbatu dintre căți s'au gânditu seriosu la această împrejurare de cea mai înaltă considerație in viața unui poporu, carele cu atăta perseveranță și nedămerire s'a truditu a pune o basă neclintită literaturii noastre, — este genialul nostru poetu D. V. Alexandri. Cartea D-sale, cuprindețoare de cele mai frumoase creații poetice, ce este in stare a produce fantasia și inima unui poporu, este unu monumentu nemuritoru de frumosu, sublimu, patrioticu și săntu.

D. Alexandri a făcutu multu, foarte multu. Dar baia, in care a muncitu dēnsul, din sinul căreia a scosu la lumină strălucitoarele comori, este încă plină de bogăție necalcu-

tabilă. Aceasta bogăție neexploatată este aproape a fi inăbușită și nimicată de straturi și pături nouă, ce din și in și se imbuldescu mai tare asupra ei. Este dar cea mai principală datorie a noastră, a intra cu insuflețire in această baie și a lucra cu persistență pentru a scăpa de noianul peirei minunatele tesaure, ascunse in ea.

Mulțămită geniului poporului român, nobila inițiativă a D. Alexandri, este îmbrășată de-unu timpu in coace de-o mare parte de tineri din toate provinciile Daciei. Acestu faptu mărețu nu poate să nu umplă de bucurie și de aspirații fericite sufletul fiecărui Român. Pe pedestalul acestor colecții abundante in izvoare nesecate de idei mari, imagini încântătoare și de poesie adevărată, literatura noastră cultă va străluci odată cu o eternă lumină și genii săi nemuritori voru reflecta prin secolu mărirea și lauda ei.

Cu cățiva ani înainte de asta, am prinsu și eu a mă interesa de acestu faptu impor-

tantu, ș'am ajunsu a forma o considerabilă colecție de doine, balade, hore, basme etc.

Cu sprijinul societății „Junimea,” reușii a tipări de o camdată o mică broșură de balade, pe care o 'nchinu pe altarul nației ca cea mai dreaptă țește a ei, moștenită de la strămoși.

Patria acestei modeste colecții este valea Crișului Negru, situată la poalele munților apuseni ai Transilvaniei, de cătră Ungaria, și teritoriul mărginașu cu munții României, in scaunul Sibiului. Anume baladele: *Marcu și Turcu, Nevasta fugită, Fata Ghinerarului, Ionu Bradu și soro-sa, Gheorghe, Giurgiu, Niță și Petru Banului, Stanciu și Vochița și Ana Ardeleana,* s'au culesu in Gura Riului, unu satu aproape de Săbiu; ear celelalte in Steiu, unu micu satu lângă riul Crișul Negru.

Incheiu această prefață, invitându pre toți aceia, cari vinu in contactu cu poporul, să-și deie puțină osteneală și se insemne totu ce audu din gura lui interesantu și caracteris-

tiu, de oare-ce numai printr'unu concursu numerosu se voru putea feri de peire toate formele de manifestare a individualității sale.

Mironu Pompiliu.

TABLA MATERIEI.

	<u>Pagina.</u>
I. Bradul	15
II. Todorîța și Moșneagul	16
III. Muștrarea fetei	20
IV. Marcu și Turcu	21
V. Nevasta fugită	24
VI. Gheorghită și mireasa lui	27
VII. Fata Ghinerarului	29
VIII. Ionu Bradu și soro-sa	32
IX. Paserea străină	34
X. Gheorghe	36
XI. Fata Radului	40
XII. Giurgiu	41
XIII. Drăguța înșelată	47
XIV. Feciorul și pedepsirea maică-sa	50
XV. Fata răutăcioasă	55
XVI. Niță și Petru Banului	58
XVII. Pruncul și fata Țagului	61
XVIII. Moartea drăguței	65
XIX. Stanciu și Vochița	68
XX. Ana Ardeleana	71
XXI. Tudoru și Catița	74
XXII. Voina și măndra lui	75
XXIII. Rescumpărarea voinicului	81
Note	83

BALADE POPULARE ROMĂNE.

BRADUL.

Leagănă-se bradu 'n codru
Ca și frunđulița 'n plopù,¹⁾
Fără vântu, fără recóre,
Fără nici unu picu de bóre.
„—Bradule, brăduțu de jale,
Ce te legeni așa tare,
Fără bóre, fără vântu,
Cu crengile la pământu?!
„--Da cum nu m'oiu legăna
Și cându vântul n'a sufla,
Cându o veste mi-o sositu,
Că spre mine s'oru pornitu
Trei meșteri cu trei topoare,
Pre mine să mă doboare,
Și să mă dărăburească²⁾
Și din mine să cioplească
Lemne lungi
In patru dungi,
Și usiță
La temniță,

Si roșteie³⁾ la pivniță,
 Ș'acolò mi-a merge reu,
 Căci amaru de capul meu,
 N'oiu avè hodină eu
 De zuraiul ferelor,
 De plânsul nevestelor,
 De gelea feciorilor,
 De plânsul surorilor,
 De dorul voinicilor,
 De plânsul drăguțelor.

Todorița și Moșneagul.

Pe țermuri de Dunăriță
 Merge dalba Todoriță,
 Olurele¹⁾ zuruindu,
 Cisme roșii tropotindu,²⁾
 Cu rochița vânturându,
 Pe norocu 'și blăstēmându.
 Blăstema și blăstema
 Și nime n'o auđa,
 Numai unu moșteanu bătrănu
 Ce ședea in sălei pândindu.

„—Fetișoară, puiul meu,
 Ce blastemi norocul teu?
 Vină, dragă, la moșu,
 Că eu sunt, ce blastemi tu!

Eu am casă,
 Eu am masă,
 Și prin curte
 Vite multe,

Eu am coșuri de bucate
 Și am carē ferecate.

„—Decātu moșu fie găzducu³⁾
 Mai bine fecioru sēracu,
 Că moșul imbētrănitu
 Ca pēcatu'i de uritu,
 Eșe-afară totu tușindu,
 Intră 'n casă mărăindu,
 Ear feciorul celu sēracu
 E plăcutu caș'unu colacu,
 Eșe-afară fluerându,
 Intră 'n casă totu cāntându,
 Cu dragoste 'n veci trăindu
 Și pre mine 'ntēnērindu.
 Și omul care'i bătrănu
 Merge 'n câmpu și stringe fēnu,
 Vine-a casă totu gemēndu
 Făr'a dice unu cuvēntu,

Și de cină vrându a'i da,
 Elu țice că n'a cina
 Până nu s'a mai culeu;
 Dar tēnerul sēracul,
 După ce-o gătatū fēnul,
 Vine-a casă totu horindu
 La mândruța lui gândindu,
 Și de cină vrându a'i da
 Elu țice că n'a cina
 Până nu m'a sāruta.
 Decātu unu moșneagu bogatu
 Să'mi fie mie bărbatu,
 Mai bine eu face-m'oiu
 Batāru⁴) lāng'unu moșinoiu,
 Floriceaua cāmpilor,
 Și pre mine pasce-m'oru
 Bonții boarilor.
 „—Ear eu fatā face-m'așu
 In fēnațe unu cosașu,
 Di de varā
 Panā 'n sarā
 Toate florile-așu cosi,
 Pre tine te-așu nimeri,
 Și la sine'mi te-așu lua
 Și eu dragu te-așu sāruta,
 De mine totu nu'i scāpa!

„—Decātu moșule cu tine,
 Mai bine va fi de mine,
 Să me facu o mândrā mreanā,
 Mādrā mreanā mureșanā.
 „—Nici așē n'ai avē pace,
 Că cu unu pescaru m'așu face,
 Mreiea 'n Murēșu așu intinde
 Toate mreenele le-așu prinde,
 Și pre tine te-așu găsi,
 De mine nu poți fugi!
 „—Decātu ție nevāstuicā
 Mai bine o pāsēruicā,
 C'așu sbura din creangā 'n creangā
 Cātu'i pādurea de largā,
 Ș'așu sbura din fagu in fagu
 Ș'așu trăi 'n frunțișu cu dragu.
 „—De t'i face pāsērea,
 Totu catā să fi a mea,
 Că m'așu face-unu vēnātoru
 Ce ie paserea din sboru,
 Și prin codri m'așu lua
 Până, dragā, te-așu afla,
 Arcul iute-așu incorda,
 Aripa ț'așu săgeta,
 Și in brațe mi-ai cădea,
 Totu catā să fi a mea!

Mustrearea fetel.

Fată albă
 Cai adapă,
 Căți cai fură
 Toți bœură,
 Numai murgul porumbù,¹⁾
 Numai dënsul nu bëu.
 Fata blându la elu căuta,
 Cu mâna mi'lu neteđa,
 Cu gura mi-lu întreba:
 „—Hei murgule,
 Porumbule!
 Pare'ți apa tulburoasă,
 Pare'ți iarba șovârcoasă,²⁾
 Pare'ți lunca neguroasă?!
 „—Sorioară drăgostoasă,
 Nice'i apa tulburoasă,
 Nice'i iarba șovârcoasă,
 Nice'i lunca neguroasă,
 Dară mie mi-o vinitu
 Voie mare de pornitu.
 Pune șaua binișoru,
 Să te ducu unde ț'i doru,
 Chiaru la irimuța ta,
 La bădița 'n Lipova,

Să'i pui prânđu caldu pe masă,
 Să'i pui apă rece 'n vasë.
 Fata murgul inșela,
 Veselă incăleca,
 Și ca vëntul se dăcea
 Și la bade'i ajungea,
 Și'ncepù a mi'lu muștra,
 C'au prânđitu elu cu alta,—
 Jura badea și nu prè,
 Că scia c'au fostu așë.

Marcu și Turcu.

Colo'n josu pe Nistru 'n josu,
 Peste plaiul celu frumosu,
 Unde Nistru se cotesce;
 La masă de solđi de pesce,
 Beu voinicii călăresce
 Și be Marcu
 Sëracu
 Și cu Turcu
 Păgănu,
 Și cu muma Marcului,

Ibovnica Turcului.
 Turcul be și nu prea be
 Și be bere de ce rē;
 Elu berea cu violenție
 Sē n'ajungă la beție;
 Dară Marcu
 Sēracu
 Elu bea vinu
 De celu mai bunu,
 Totu copul¹⁾
 Și galbenul,
 Și felca²⁾ și talerul,
 Picătura și zlotul.
 Multe copari elu sfârșea,
 Negura ochi'i prindea,
 Și de-odată amețea,
 Pe masă capul punea
 Și in grabă adurmea;
 Eară Tureu
 Păgănu,
 Omu fricosu la vetejie,
 Dar meșteru in violenție,
 Iute paloșul trăgea,
 Intr'unu picioru se 'nvërtea
 Capul Marcului sē'lu iea;
 Dară sluga Marcului,

Credinciosu stăpănului,
 Cuvântă păgănului:

„—Turcule,
 Boieriule!

Ien dă'mi vreme puțintelu,
 Ca sē m'apropiu de elu,
 Sē me plecu și sē'lu sărutu
 Căci nu l'oiu vedea mai multu,
 L'am slujitu de mititelu
 Și sămbria m'i la elu.

Dēnsul nu l'o sărutatu
 Ce cu dinții l'o mușcatu,
 Marcu de s'o deșteptatu.
 „— Alei slugă, fētul meu,
 Ce me musci tu așe rēu,
 Dōr' nu te-ai făcutu dulēu?
 De micuțu eu te-am avutu
 Și tu asta n'ai făcutu!

„— Scōlă Marcule, stăpăne,
 Că'i amaru și vai de tine,

 Uită Turcul

 Păgănul,

Că elu paloșul trăgea,
 Intr'unu picioru se 'nvërtea,
 Marcule, capul sē'ți iea.

 Atunci Marcu

Voinicu

Aşa multu nu se gândea,
 Paloşu de argintu scotea,
 Intr'unu picioru se 'nvërtea,
 Şi da una de cea grea:
 Capul tureului sărea,
 Şi de-a dura se ducea
 In albia Nistrului,
 Lângă piatra Corbului.

Nevasta fugită.

Peste-Abrudu, peste Aiudu,
 Dalelei ce drumu bătutu!
 Dar de cine e bătutu?
 De-o nevestă pribegită,
 De bărbatu-său fugită.
 Se ducea biata nevestă
 C'unu copilu micuţu in braţe,
 Copilaşu nebotezatu,
 In scutece 'nfăşuratu;
 Şi s'o dusu ea cătu s'o dusu,

Păn' la Murėşu au ajunsu,
 Ear la Murėşu se oprea,
 Că pe țermure vedea

Doi podari

Meşteri mari,

Şi la ei că se ducea

Şi din graiu așa grăca:

„— Podari, podari,

Meşteri mari!

De-ați făcutu voi cuiva bine,

Faceți ș'acuma cu mine!

Treceți-me Murėşul,

Că m'ajunge bărbatul

Ș'oiu plăti bine prețul,

Totu pasul

Și husoşul,¹⁾

Toată urma

Groşita.²⁾

„— Ba, noi nu te-om asculta

Până nu n'i săruta,

Totu pre unul de trii ori,

Să fie de șasă ori.

„— Decātu eu v'oiu săruta,

Poale albe-oiu rădica,

Cisme negre-oiu desculța

Și prin Murėşu m'oiu băga

Cu pruncuțu-alătura,
 Ear dacă m'oiu ineca
 Voi de sama mea veți da!
 „— Nu grăbi cu inecatul,
 Că iacă'ți vine bărbatul!
 „— Lasă vie,
 Dracu'lu scie,
 Furcile calea i-o ție,
 Ferēle pe mâni sē-i fie,
 Că chimeșă i-am spălat'o,
 Cu cenușe i-am frecat'o,
 Și pe sobă i-am uscat'o,
 După cuptoriu i-am țipat'o.
 „— Nu grăbi cu prăpăditul,
 Că te-ajunge ibovnicul!
 „— Lasă vie
 Domnu 'lu scie,
 Busuiocu calea i-o ție,
 Trandafiru sē'lu ocolească
 Și la min' sē nimerească,
 Că chimeșă i-am spălat'o,
 Și cu săpunu i-am frecat'o,
 Și pe culme i-am uscat'o,
 Frumosu i-am împăturat'o,
 Tocma 'n ladă i-am băgat'o.—
 Da nevasta tinerea

Dacă vedea și vedea,
 Că brodareii ridea
 Și cu ea mereu glumea,
 In apă se coboria
 Și din graiu așa grăia:
 „— Murēșu, Murēșu, apă lină,
 Treci-me'n țară străină,
 Sē me treci
 Sē nu me'neci,
 Că dacă m'i ineca,
 Tu de sama mea vei da!

Gheorghiiță și mireasa lui.

Pe drumul Orășii!)
 Mergu carēle Gheorghiiții,
 Ducu-se după nevastă
 Colo 'n țara ungurească;
 Celu cu sare
 Me²) mai tare,
 Celu cu vinu
 Me mai linu;

Căndu Gheorghită andălia³⁾ :

Maică-sa din graiu grăia :

„—Gheorghită, binele meu,
Bagă 'n samă, ce'ți spunu eu:
Nu 'ntra 'n casă nechematu
Nu be păharu ne'nechinatu!⁴⁾

Dar Gheorghită baiu⁵⁾ n'avea;

Căndu la socri ajungea,

Intra 'n casă nechematu,

Berea⁶⁾ păharu ne'nechinatu.

După masă se punea

Și pe cându se veselea,

Friguri grele mi'lu prindea;

Căndu era la miadă-noapte

Gheorghită trăgea de moarte,

Căndu de duă se crepa

Gheorghită sufletu-și da,

Ear nevasta lui ofta :

„—Bată-te focul, nănașu,

Cu cine me cununași,

Cu cununa rugului

Să n'am traiul pruncului⁷⁾;

Asară fusei fecioară,

Miađănoapte nevestioară,

Ear acum in đori de duă

Eacătă-mă și veduă.⁸⁾

Fata Ghinerariului.

Inșelat'au inșelatu,
De la părinți au luat
Unu fecioru de lingurariu
Pe-o fată de ghinerariu.
Elu din graiu așa'i đicea :
„— Măndro, măndruleana mea,
Ce căși are taică-tău,
Totu mai susu are alu meu,
Că cășile taică-teu
Nu le vede Dumneđu,
Pe din afară 'su cu varu
Inlăuntru cu amaru ;
Da cășile taică-meu
Le pădesce Dumneđu,
Din afară 'su cu verdeață
In lăuntru cu dulceață.

Și dacă mi-o inșela,
Amėndoi pe drumu pleca,
Și fata cum se ducea
Mare doru o cuprindea,
Indėrėptu ochii 'ntorcea
Și din graiu așa đicea :
„— Bădiđu, bădișorul meu,
Așa mi mie de rėu!
De taica m'am depărtatu

De satul teu n'am mai datu.

Eară elu o măngăea

Și cu dragoste'i ȃicea:

„— Da, vină măndruța mea,

Vin' colê pe vale'n josu,

Unde veęi fumul mai grosu:

Acolo'i orașul nostu.

S'au mai dus căt s'au mai dus

Și'n satul lui oru ajunsu; ^A

Ea indată ce-a intratu

In bordeiul josu plecatu,

Cu glasu mare a strigatu:

„— Vai de mine ce bănatu, ^e

In ce cursă am picatu.

Din căși mari spoite'n varu

Am ajunsu aici la amaru,

Din căși mari și ziduite

In bordeie huruite.

Ea afară au eșitu

Și din gură au grăitu:

„— Păsêruică turturea,

N'ai vêđutu pre maică-mea,

Spune 'mi, dragă, ce făcea?

„— Am vêđut'o suspinăndu,

Păne albă frămăntăndu,

Și'n pănea, ce frămăntă,

Stropu de apă nu băga,

Totu cu lacrămi o uda.

„— Păsêrea

„ Duleța mea!

Mai rêsponde'mi la una,

De taica nu scii ceva?

„— L'am vêđutu, fată, oftăndu,

„ Caii la fauru mănăndu,

Patru cai sê potcovêsă,

După tine sê pornêsă.

„— Păsêruică turturea,

Spune tu taichii așea:

Caii sê nu'i potcovêsă,

După min' să nu pornêsă,

Ci sê gate carêle,

Sê 'mi incarce hainele,

Sê le 'ncarce pe trii carê

Sê le scoată 'n cămpu afară,

Sê le deie focu și pară,

Sê le vêđu și eu fumul

Dacă nu le-am fostu omul,

Sê le vêđu și flacăra,

Că n'am fostu de-a le purta,

Iionu Bradu si soro-sa.

In pörtă la Țăligradu
 Se ȃăresce Iionu Bradu,
 Stăndu pe cöte răċċematu,
 Pe cöte și pe genunchi
 Și se rögă de părinți,
 Se rögă la maică-sa
 Să'i deie pe soro-sa,
 Pe soro-sa Solomie,
 Că lui alta nu'i trebuie.

Maică-sa se'nfiora
 Și din graiu așa'i grăia:

„—Dute căne

Măi calvine!

C'asta nu'i cu direptate
 Să se ie unu soru cu frate!

Elu tare se mănăia
 Și la grajdu mi se ducea,
 Șaua pe calu o punea
 Și pe calu turbatu sărea,
 Și s'așternea drumului
 Cași pana vëntului.
 Țara, lumea ocolea,
 Ca soro-sa nu'și găsea,
 Nici in față, nici in dosu,

Nici in portu așa frumosu;
 Elu a casă se 'ntorcea
 Cătră maică-sa ȃăcea:
 „—Maică, măiculița mea,
 Să'mi dai mi pe soro-mea!¹⁾
 Țara, lumea-am ocolitu
 Cași dănsa n'am găsitu,
 Nici in față, nici in dosu,
 Nici in portu așa frumosu!
 „—După tine-oiu da-o eu
 De m'i face, puiul meu,
 Podu de-aramă
 Peste vamă,
 Podu de-argintu
 Peste pământu,
 Scăricică păn' la söre,
 Să ve fie nănașu mare,
 Și lunuța
 Nănașuța,
 Steluțele călărașii,
 Ear luceferii diplașii.²⁾—
 Elu töte le-au isprăvitu
 Și din gură a grăitu:
 „—Soră, soră Solomie,
 Țipă ținta pe câmpie!
 Hai cu min' la cununie!

Amândoi că se lua
 La biserică pleca,
 Și in dēnsa cum intra,
 De odată 'ntuneca,
 Sfinții toți imi lăcrăma,
 Luminele se stingea,
 Icónele josu cădea,
 Eară maica Precistei
 Din fundul bisericeii:
 „—Popă, popă, grigi de tine!
 Cumpenesce lucrul bine!
 Nu cununa soru cu frate,
 Că și Dumnețeu te-a bate!

Paserea străină.

Câte păserele sunt
 Trăescu bine pe pământu,
 Toate cină
 Și s'alină,
 Numa io'su pasere strină,¹⁾ e
 Nice cinu
 Nice m'alinu,

Că m'i cuibul lângă drumu,
 Pe-o crenguță de alunu.
 Căți drumari pe drumu trecea
 Toți in cuibul meu svărlea
 Și pe mine mă hășea,²⁾
 Și'n glasu mare imi spunea
 Să'mi mutu cuibul d'acolea.
 Eu cuibul nu l'oiu muta
 Deie 'n mine cine-a da,
 Că mi'su puii golășei
 Ș'ar fi vai ș'amaru de ei;
 Lasă până ce-oru fi mari
 Pân'oru fi harnici și tari,
 Atunci i-oiu sburători
 Și din cuibu i-oiu hășii;
 Dar birēul³⁾ mai țicea:
 „—N'ascuți de porunca mea?
 Părăsesce cuibul teu,
 Și te du cu Dumnețeu!
 „—Ie-te sama, birēu, bine
 Nu mă face de rușine,
 Nu face carte pe mine,
 Că de-i face-o carte rea,
 Nu scăpi de mânia mea.
 Casa ta'i frumosu chitită⁴⁾
 Și'i cu paie-acoperită,

Cu paie de grâu curatn, —
 Faces'a lumină 'n safu;
 Pentru-că ești țenărosu⁵⁾ ;
 Fiua⁶⁾ satul luminos. ;
 Ie-te sama birău bine
 Ce poți face tu cu mine?!
 Pe unde ț'i cămara
 Va umbla toată țara.

Gheorghe.

In temniță la Zărlatu
 Dacă Gheorghe resturnatu,
 Eară mama Gheorghii
 Șede'n pragul temniții,
 Și plângându ea chindisesce¹⁾ .
 Și pe Gheorghe mi'lu hrănesce.
 Frunță verde ș'o lelea
 Gheorghe din gură grăea :
 „—Maică, măiculeana mea !
 Nu'ți face inimă rea.
 Scoală maică și me lasă
 Și te du la noi a casă,

In funduțul grajdului
 La capul murguțului,
 Infrână'lu cu noue frăne
 Și'lu adă până la mine,
 Inșală'lu cu noue șele
 Să'mi petrecu zilele mele!
 Dar ea la domni se ducea
 Și din graiu așa grăea :

„—Domnilor
 Cinstiților !

Și cinstiți de Dumneșeu
 Și v'oiu mai cinsti și eu,
 Slobodiți feciorul meu!
 Că Gheorghe de cându robesce,
 Pe de-o parte mbătrănesce,
 Pe de alta putreșesce,
 Cu barba se'nveluesce;
 Ș'o spureată de năpărcă
 Totu pe barbă i se'ncurcă.

Frunță verde ș'o lelea
 Domnii toți așa grăea :
 „—Lasă-ne muiere'n pace,
 Vorbă multă nu ne face,
 Că măne la prânțul mare
 Merga Gheorghe la schimbare,
 Nevastă i-amu căpătatu,

Vinu roșiu i-amu strecuratu,
Și nănașu i-amu câștigatu.

Frunță verde ș'o lelea
Ea la temniță mergea
Și din gur'ășa dicea:
„— Gheorghe, Gheorghe, dragul
meu!

Ascultă ce-audii eu,
Că măne la prânțul mare
Vreu pe tine să te'nsoare,
Nevastă ț'oru căpătatu,
Vinu roșiu ț'oru strecuratu,
Și nănașu ț'oru câștigatu.
„—Maică, maică, mare esci
Și puținu te socotesci!
Poale lungi și minte scurtă,
Femeie nepricepută!
Vinu roșiu mi'i sângele,
Nevasta mi'su furcile,
Ear nănașul
Hângherașul.²⁾

Nu te gândi maică multu,
Că nu'i vreme de perdutu,
Intră'n fundul grajdului
La capul murguțului,
Inșală'lu cu noue șele

Noue chingi pe lângă ele,
Infrână'lu cu noue frâne,
Și'lu adă, maică, la mine.
Dute la domnii cei răi
Și'ți fă vr'o treabă cu ei,
De departe'ngenunchează
Și de-aproape cuvintează:

„—Domnilor
Cinstiților

Și cinstiți de Dumneșeu
Și v'oiu mai cinsti și eu,
Slobođiți feciorul meu! —

Frunță verde ș'o lelea
Gheorghe pe murgu se suea,
Ca vântul se repedea
Peste zidari că sărea
Și din graiu așa grăea:
„—Domnilor, să fiți cu bine,
Că n'ați fostu harnici de mine,
Ș'asteptați cu osânda
Până eu m'oiu inturna!

Fata Radului.

(fragmentu).

Colo 'n josu cătră Solnocu¹⁾
 Se vede-o pară de focu,
 Dar la para focului
 Cine 'și șede locului?
 Șede fata Radului
 Slușnica 'mpăratului,
 Totu horesce²⁾ 'mpărătesce
 Și 'mpletese brău șerpese.
 Nime 'n lume
 N'o aude³⁾
 Numai singură una,
 Numai împărăteasa,
 Ce uimită asculta,
 Și din gură cuvânta:
 „—D'oi⁴⁾ slușnică, draga mea,
 Ce horesci așa cu gele
 In butul dragostei mele,⁵⁾
 Soțul meu te-a auși
 Și pre tine te-a 'ndrăgi
 Și pre mine m'a uri.
 Eară slușnica dicea:
 „—Draga mea, stăpăna mea,
 Înălțată 'mpărăteasă,
 Doamnă mândră și aleasă,

Eu nu cântu in butul teu,
 Ci horescu de-aleanul meu⁶⁾
 Me tânguescu prunilor
 De jelea părinților,
 Și me vaieru brașilor
 De bănatul⁷⁾ fraților;
 Me tânguescu florilor
 De dorul surorilor,
 Și me plăngu brândușilor
 De jelea mătușilor.

Giurgiu.

Frunță verde de urdică,—
 Strigă Doamne cine strigă,
 Strigă Giurgiu dintre lunci
 De la boi și de la junei.
 Nime'n lume nu aude
 Strigătele sale crude,
 Numai sacă maică-sa
 Din grădină soro-sa,
 Ea tare se ingrozea
 Pân' la densusl se ducea

Și din graiu așa grăiea :

„—Ce ți ție Giurgiu meu ?

Ce-au ajunsu pe capul teu ?

Doar merindea ți'ai sfârșitu,

Ori banii ți'ai cheltuitu ?

Doar' opinci de feru ai ruptu,

Ori juncanii ți'ai perdutu ?

„—Nici merindea n'am sfârșitu,

Nici banii n'am cheltuitu,

Nici opinci de feru n'am ruptu,

Nici juncanii n'am perdutu;

Somnul m'o ademenitu

Și pe iarb'am adormitu,

Su pomu verde infloritu,

Ș'unu vântu caldu ce mi-o bătutu

Florile au oboritu,¹⁾

Și mi-o căstu²⁾ șerpe bălauru,

Maică, eu coarne de auru.

Na maică naframa mea,

Invălesce măna 'n ea

Și o bagă 'n sinul meu,

Scoate șerpele celu rău !

„—Ba io, puiu, n'oiu invăli,

Fără mână nu potu fi,

Fără tine potu trăi,

Că de-a trăi taică-teu

Face altu'n locul teu.

Strigă Giurgiu, striga iară

De la junci dintre hotarē,

Nime'n lume nu aude

Vaietele sale crude,

Numai drăguțu taică-sēu

Din pragul vecinu-sēu :

„—Giurgiu taichii celu iubit,

Spune'mi, spune ce-ai pățitu ?

„—Taică, taică, dragul meu,

Am pățit'o foarte rău,

Că pe iarb'am adormitu

Și din pomu s'o coboritu,

Vai, unu șerpe gălbănuțu

Și mi-a intratu in sinuțu,

Na, taică, naframa mea

Invălesce măna'n ea,

Scoate'mi șerpele din sinu

Că me umple de veninu.

„—Ba io Țeu n'oiu invăli,

Fără mână nu potu fi,

Fără tine potu trăi,

Că de-a trăi maică-ta

Noi altul vomu sēmēna.

Strigă Giurgiu-a treia-oară

Cătu gândești că stă să moară;

Dar nime nu'lu asculta
 Numai dalbă soro-sa,
 Din pragul vecină-sa.
 „—Ce'i Giurgiule, frăţioare?
 Aşa tare ce te doare?
 Fiare din munţi s'au sculatu
 Şi pe tine au urlatu?
 Ori tâlharii te-au legatu
 Şi toţi juncii ţ'au mănatu!
 „—Fiare din munţi n'au urlatu,
 Nici tâlhari nu m'au legatu,
 Ce somnul m'o'nceluitu,
 Sub unu pomu am adormitu
 Şi vântu caldu au legănatu
 Pomul cu flori încărcatu,
 Ş'au căđutu unu şerpe reu,
 Ş'au intratu in sinul meu,
 Şerpe lauru, bălauru,
 Cu coarnele de auru,
 Elu cu coarnele me 'mpunge
 Cu limbile me străpunge.
 Ie, soră, năframa mea,
 Şi'ţi invăli mână cu ea!
 Şerpele din sinu imi scoate
 Şi me scapă de la moarte!
 „—Ba nu, nu, fratele meu,

Aceia n'oiu face-o eu,
 Fără mână nu potu fi,
 Fără tine potu trăi!
 Giurgiu iar prins'a striga,
 Dar nime nu'lu auđa
 Numai ibovnica sa,
 Din pragul suroată-sa.
 „—Giurgiule, sufletul meu,
 Ce rëndu'i pe capul teu
 De te vaeţi aşa reu?!
 Doar in cale ţ'a eşitu
 Pricoliciu afurisitu,³⁾
 Şi vre turma să ţ'o strice
 Şi capul teu să'lu mănănce?
 Ori tu ăaci de-o boală grea
 Şi nu'i nime p'acolea,
 Să'ţi dea apă din isvoru,
 Şi să'ţi facă după doru?!
 „—Ba, nu puiculiţa mea,
 Nici nu ăacu de boală grea,
 Nici in cale'mi n'o eşitu
 Pricoliciu afurisitu,
 Dar somnul m'o 'nceluitu
 Sub unu pomu am adormitu,
 Şi mi-o fostu pomu'nfloritu,
 Ş'unu vântu caldu, ce-o aburitu,

Florile le-au oboritu,
 Ş'au cădutu cu ele josu
 Şerpe lauru, verinosu,
 Şi s'au trasu la mine'n sinu;
 Vai măndruță peru de chinu,
 Că cu coarnele me'mpunge
 Cu limbile me străpunge.
 Na, dragă, năframa mea
 Invelesce mâna'n ca,
 Şi o bagă'n sinul meu,
 Scoate şerpele celu reu!

Măndulița'lu asculta
 Năframa n'ci că lua,
 Măna goală ş'o'ntindea
 Şi şerpele mi'lu scotea,
 Dar n'au fostu şerpe bălauru,
 Ci unu măndru brău de auru.⁴⁾
 „—Măndra mea, crucița mea,
 Poartă-milu Dumineca
 In ciudă la soro-mea,
 Şi'lu poartă şi Sambăta
 In ciudă la maica mea.

DRĂGUȚA INŞELATĂ.

Sub codrul cu fagi,
 Pe valea cu fragi,
 La riul de rouă
 Este-o casă nouă,
 Nouă, şindilită,
 Frumosu văruiță,
 Cu sirmă 'ngrădită,
 Cu fereastă'n cale,
 Cu uşiță'n vale,
 In giuru cu grădină
 De flori toată plină.
 In ea cine şede?
 O maică se vede
 C'o fată frumoasă,
 La chipu drăgostoasă,
 La faţă doioasă.
 Maica totu lucră,
 Mereu se 'nvărtea,
 Toate le făcea,
 Ear fica-i şedeă
 Cu ochii clipindu
 In somnu aţipindu,
 Maică-sa grăea:
 „—Ficuleana mea,

Ce poate să fie
 De stai lănceție ?
 Eu lueru prin casă,
 Tu clipesci la masă
 Ca o jupăneasă.
 „—Ba, eu nu clipescu,
 Somnul nu-lu dorescu,
 Dar stau și gândescu,
 Că eu am iubitu
 Cu focu nesfârșitu
 Unu bade inaltu,
 Voinicu desmerdatu;
 Și eu l'am mănatu
 Până 'n Țarigradu,
 Elu să-mi târguească
 La șatră grecească
 Pânzuță de inu,
 Firu de ibrișinu,
 Să-i cosu cu iubire
 Cămeșe de mire, —
 Elu n'o târguitu
 Da s'o logoditu,
 Și de-atunci n'am pace,
 Nu sciu ce me face,
 Ce măncu nu-mi tinesce,
 Ce beu nu-mi priesce,

Dorul mă rezbesce,
 Fața-mi veștețesce.
 De scrisu nu mi-o scrisu,
 Dară mi-o tremisu
 Cuvântul pe vântu
 Răvașu pe pământu,
 Nu sciu cunună-l'oiu
 O eu blăstēmă-l'oiu,
 Cum oru stă la spate
 Gânduri cu păcate! ?
 Maică-sa grăeă:
 „—Ficuleana mea,
 Pasă și'lu cunună,
 Nu mai fii nebună,
 S'afi-unu finișoru,
 Să-ți treacă de doru.
 Și'nchină la finu
 C'unu păharu de vinu,
 Și 'nchină
 La fină
 Cu-altul de veninu,
 Ș'o stringe la sinu,
 Ș'o apucă'n brațē
 Ș'o sărută'n față.

FECIORUL ȘI PEDEPSIREA MAICĂ-SA.

Frunză verde de bujoru...
 Fost'au fostu unu bădișoru,
 Elu de tănăru s'o 'nsuratu
 Dalbă față ș'o luatu,
 Pe sub soare
 Soață n'are,
 Numai sora soarelui
 Șede 'n poarta raiului
 Caută locu sufletului.¹⁾
 Nunta bine nu sfârșea
 Și la față 'ngălbinecă,
 Că 'n amiațăși soscă
 Carte mare 'mpărătească
 La biraie²⁾ s'o cetească,
 Taberile să pornească;
 Când eră pe la sfințitu
 Gătau cartea de cetitu,
 Taberile de pornitu.
 Când feciorul purcedea
 Elu cu jela-așa grăea:
 „—Maica mea, binele meu,
 Ascultă tu ce'ți spunu eu!
 Ține'mi nevasta frumoasă
 Cu ce ai mai bunu in casă,
 Cu vinu vechiu din Beligradu,

Cu colacu din Țeligradu,
 Cu colacu in lapte dulce
 Doar' la măsa nu s'a duce.
 „—Ținè-oiu, dragă, țineă
 Cu ce focare-oiu aveă!³⁾
 Măsa'n pragul ușii stă,
 După fecioru se uită
 Păn' ce'n codri s'afundă,
 Apoi in casă intră
 Și din gură cuvântă:
 „—Alelele, Doamne sfinte,
 Doamne sfinte și părinte!
 De mâncare ce să'i dau?
 Da o coage⁴⁾ de mălaiu,
 Uscată de nouă ai!
 De bėutu in ce să'i dau?
 In ciubėrul porcilor,
 Cum l'i dată robilor!
 Și de mână mi-o luă
 Și in temniț'o băgă,
 Intr'o cas'afurisită,
 De cinei ani necurățită,
 De soare nestrăbătută,
 Pentru robii mari făcută,
 Ș'o țineă maică-sa bine,
 Fără milă și rușine,

Cu cogi arsă de pe masă
 Cu spălături de prin vasă.
 Ear nevasta suspină,
 Irima'i⁵⁾ se despică,
 Diua noaptea lăcrămă,
 Lui Dumneșeu se rugă:
 „—Sloboși Doarane'n mila ta
 Toși robii de la robie,
 Iobagii din iobăgie,⁶⁾
 Și slugii de la slugie,
 Ș'al meu soșu din cătănie!

Vorba nici c'au isprăvitu,
 Taberile mi-au venitu
 Și bărbatul i-au sositu.
 „—Maică, măicușița mea,
 Adă-ți nora tănărea,
 Nevăstuța frumoșea,
 Că dorescu a o vedă
 Cum dorescu in raiu a mē.
 „—Puiul men, sufletul meu,
 Bucuros ți-așu dă-o eu,
 Dar de când tu ne-ai lăsatu,
 Ciuma 'n țară au intratu
 Și nevasta ți'au mănăcatu.
 „—Haidă, maică, și-mi arată
 Unde-i mândra ingropată,

Ca să'i vėdu, maică, groapa
 Și să-mi stēmpėru inima,
 Și să-i sārutu mormēntul
 Ca să-mi stēmpėru sufletul.
 „—Groapa eum potu să-ți aratu,
 Că de trii ani ce-ai plecatu,
 Ploaie multă s'o vėrsatu
 Și groapa s'o infundatu,
 Și de când n'ai fostu cu noi
 Au fostu vėnturi mari cu ploi,
 Și de vėnturi, ce-oru suflatu,
 Mormēntul s'o 'mprășciatu.

Feciorul se amăreă,
 Lăcrămāndu așa grăeă:
 „—Dacă nu-mi poși arată
 Mormēntul, unde-i mândra,
 Arată-mi măcar urma!
 „—Cum potu urma să-ți aratu
 Că de trii ani ce-ai plecatu,
 Soarele mi-o strălucitu
 Și ploi calde au venitu,
 Locul totu au inverșitu,
 Cu earbă s'au invēlitu.
 „—Adă-mi dară cheile
 Să descuiu cămerile!
 „—Eu cheile ți le-așu da

Dacă le-așu putè aflà,
 Că de când te-ai depărtatu
 Cu cheile s'oru jucatu
 Mulți pruncuți
 Nepricepuți,
 Nu sciu in focu le-au țipatu,
 O'n apă le-au aruncatu.
 Feciorul se incrunță
 O sêcure apucă,
 Temnița toat'o spârgeă
 Și nevasta ș'o găseă,
 O găsea ca vai de ea!
 La față toată perită,
 Ca o frunță olivită,
 Ne 'ngrijită, necăutată
 De trii țile nemăncată.
 „—Alelei, soția mea,
 Cu ce maica te țineă
 De te-ai vestețitu așa?!
 „—Ținutu-m'o dēnsa bine,
 Bat'o sfânta ții de mănē!
 Că de trii ani ce-ai plecatu,
 Pită moale n'am mănecatu,
 Earbă verde n'am călcatu.
 M'o ținutu ea, dragul meu,
 Cum se ține-unu căne rēu,

Cu cogi arsē de pe masă,
 Cu spălături de prin vasē.
 „—Spunc'mi, spune, mândra mea,
 Ce pedecapsă s'ar cădeă
 Să sufere maica-mea?!
 „—Sē moară in chinuri grele,
 Cum au fostu și ale mele,
 Să mi-o lege și spânzure
 De trii coți de iepe sure,
 Să 'neungiure ulițele,
 Să preccapă măicutele,
 Cum se țină nurorile.

Fata rēutăcioasă.

Frunță verde frunțuliță
 Așa strig'o mândruliță,
 Albă fată fecioriță,
 Cătr'unu voinicu din colniță: ~

„— Vere, vere, mila mea
Insoară-te și me iea!

Fără tine

Vai de mine!

Numa'n groapă mi-a fi bine.

„— Ba eu nu te-oiu lua ȕeu

C'ai unu frate cași eu,

Și umblă 'n umbletul meu,

Și se poartă'n portul meu,

Șueră 'n șuerul meu,

Joacă'i calul caș'alu meu.

Fata prins'a lăcrăma

Și iar dete a striga:

„— Ie-mă vere, ie-mă dragă,

Nu'ți paie lucru de șagă,

Decăt să nu'ți fu soție

Mai bine 'n pământu de vie.

„— Te-oiu lua sufletul meu,

De uciți pe frate-tău,

Pre frate-tău celu mai micu,

Celu mai micu și mai voinicu.

„— Uciga-l'ășu uciga,

Dar nu sciu ce'i otrava.

„— In grădină

La stupină

O fântână se găsece,

Ear pe fundul ei trăesce

Șerpe lauru, bălauru

Cu solzuții de auru,

Și din gură

Pară'i cură

Din coadă'i veninu picură!

Umple ulceaua deplinu

De otravă și veninu.

Frata-tău venindu a casă

Cu gura de sete arsă,

Apă rece tu nu'i da

Ce din gură ȕi'i așa:

„— Frățioru de voinicelu,

Na vinu roșiu, marmăzelu¹⁾!

Be din ăsta, dragul meu,

Din care-am bėutu și eu.

Fratale nenorocitu,

De multu lucru obositu

Cănd a casă au sositu

Apă rece au doritu,

Ear soro-sa i- au grăitu:

„— Frățioru de voinicelu,

Na vinu roșiu marmăzelu!

Be din ăsta, dragul meu,

Din care-am bėutu și eu.

„— Adă'mi soră, a să beu²⁾!

Bine sciu eu gândul teu,
 Fie'ți casa ulița
 Și cămara rășnița ;—
 Și 'ndată cum au gustatu
 Viața i s'au ciuntatu³⁾, °
 Și soro-sa iar dicea:
 „— Voinicele, mila mea,
 Inplinitu' am voiea
 Acum haidă și me iea!
 „— Nu te ieu, căci nu te vreu
 Nice eu nici Dumneșeu,
 Că dacă t'i mânia
 Și cu mine'i face-așea.

Niță și Petra Banului.

Trei cocoși negri cântară,—
 Trei turci in țară tunară:
 „— Vinde'ți, frate, nevasta
 Și'mi plătesce daria!—
 Vendū vii
 Vendū moșii.

D'oi făcut
 Precum putū
 Și nevasta nu vendū,
 S'au avutu o moară'n vĕntu
 Ș'ăncă alta pe pământu,
 Ș'acele le'nstrăina
 Ca să'și scape nevasta.
 Și veniră turcii iară
 Și strigar'a doua-oară:
 „— Vinde'ți, frate, nevasta
 Și plătesce daria!
 Elu din graiu așa dicea:
 „— Mândră măndruleana mea,
 Eși afară din camară
 Și'ți bagă ochii'n cerneală,
 Și'ți ie iie
 Dintr'o mie,
 Ca tine să nu mai fie,
 Și inelu măndru sufflatu
 Și basma din Tërigradu.
 Ea afară că eșea
 Și frumosu se primenea;
 Elu de mână mi-o lua
 Ș'amĕndoi la tĕrgu plecea,
 C'unu turcu tĕnĕru se'ntălnia:
 „— Bună ziua, Turcule!“

„—Mulțămimu, ciocoiule!
De vëndutu ț'i nevasta?
„—De vëndutu m'i ȕeu asta!
„—Spune'mi cătu o prețuesci?
„—De trei ori s'o cumpenesci,
Odată cu bani mănunți
Ca să'mi paie că'su mai mulți,
A doua cu lei bătui,
A treia cu gălbenuți,
Că'su mai ușori la purtare
Și mai spornici la schimbare.

Turcul veselu s'apuca
Galbenii a număra,
Ear nevasta suspina :
„—De-ar da Dumneȕeu de-ar da
Banii să nu i s'ajungă
Pre mine să nu me vëndă.

Dar banii i-o număratu
Nevasta ș'o cumpăratu,
Și de mână mi-o lua
Și prin tãrguri o purta
Pe la șetre mi-o primbla,
De toate mi-o întreba
Și in crășmă se băga
Și din graiu așa grăea :
„—Mândră, mândruleana mea!

Eu cu dragu te-am cumpăratu,
Ce-o cerutu pe tine-am datu,
Ce-ai poftitu eu ț'am luat,
De toate te-am întreatu,
Dar de una mi-am uitatu;
Mândro, cu dreptu să grăesci,
Spune'mi din ce viță esci?
„—Eu sunt Nița Banului
Din țara Ardealului!
„—Soră, soră, draga mea,
Dacă stă lucrul așa,
Și io'su Petru Banului
Din țara Ardealului.
Mai na bani pe căți ț'am datu
Și te du iar la bărbatu!

Pruncul și fata Țagului.

Pe celu câmpu cu semnicu,
Josu la umbra unui nucu
Jeluesce-s'unu voinicu :
„—De ce n'am avutu norocu

Să fiu arsu mai bine 'n focu,
 Când in casă mi-am adusu
 De peste codri din susu
 Buruiiana șteviei,
 Și urita cetății,
 Decât cu urita 'n casă
 Mai bine cu boala 'n oasă! —
 Nevasta mi'lu aușea
 Și din graiu așa grăea:
 „—Dai voinice
 Seminice,
 Dacă ți uritu de mine,
 Du-me 'n orașu și mă vinde,
 Du-me 'n târgu la Târgovețu,
 Unde au măndrele prețu,
 Și me strigă vênđătoriu
 Ca pe marhă¹⁾ peitoriu! —
 Cum ăcea,
 Așa făcea,
 Cu ea 'n târgu mi se ducea;
 La nevastă că venea
 Turcu bătrănu
 Cu moartea 'n sinu,
 Și din graiu așa grăi:
 „—Cătu'i prețul nevastii?
 „—O vică²⁾ de bani galbini

Și alta de husoși buni,
 Optu căntule
 * De pițule,³⁾
 Să mi fie pe drumu destule!
 Ear nevasta suspina
 Și cu jele cuvânta:
 „—Nu me da dup'aista,
 Căt pe lume voiu costa⁴⁾ *
 Tot pe tine-oiu blăstema;
 Apoi sta și mai ofta
 Și din gură se ruga:
 „—De-ar da Dumneđeu de-ar da
 Sutele să nu se umplă,
 Bani mănunți să nu s'ajungă,
 Pre mine să nu me vênđă!
 Și Dumneđeu au făcutu
 Sutele nu s'au umplutu,
 Bani mănunți nu s'ajungea
 Dup'acela n'o dădea, —
 La nevast'atunci vinea
 Unu turcu tănăru, frumoșelu,
 La stătura șugărelu⁵⁾ *
 Părea trasu printr'unu inelu,
 Și cu vorbă dulce ăcee:
 „—Căt ii prețul mei voinice?
 „—O vică de bani galbini

Și alta de husoși buni,
Optu cântule
De pițule,
Să'mi fie pe drumu destule!

„—Intinde chepeneagul⁶⁾ »

Să'ți vĕrsu banii cu sacul,
Și intinde mintia »

Să ți'i vĕrsu cu brădia.⁷⁾ »

Nevasta ș'o cumpĕra

Și cu ea veselu pleca,

Cătră casă se lua,

Și pe cale cum mergea

Nevasta din graiu grăea:

„— Da hai să ne întrebămu

Care de unde suntemu?

„—Eu sunt pruncul Țagului

Din țara Harțagului,

Pre tata'lu chiamă Ilie

Și pre mama Anisie,

Pe frate-meu Vasalie,

Ear pre sora

Todora.

„—Voinice, binele meu,

Dacă'i așa rândul teu,

Și io'su fata Țagului

Din țara Harțagului.

Mulțămimu'ți Dōmne sfinte
Că ne luminași la minte,
Și s'affă soră cu frate
Până n'oru face pĕcate!?

Moartea drăguței.

„—Puică, puiculița mea,
Am gânditu că'i fi a mea;
Am gânditu că mi-a fi bine
Drăgustindu-mă cu tine,
Dară vĕdu că ai mai mulți
După carii tu te niți,
Și cu carii te săruți,
Ții minte vōrbele noastre
Cāndu săpai tenchiul¹⁾ pe coaste?
Scii tu mândră ce ț'am spusu
Crastaveții cāndu i-ai pusu,
Să porți pană de colie »
Să'mi fii dragă numai mie,
Și să nu porți pană verde,
Să fii dragă cui te vede,

Și frunđuță de mohoru
 Să fii dragă tuturoru;
 De mine n'ai ascultatu
 Deci grea moarte ț'ai gătatu.
 Spune'mi ce moarte dorești,
 Cum vrei să te chinuesci?
 Te-oiu tăia, te-oiu impușca
 O'n sabie te-oiu lua?
 „—Alelei alu meu gătitu,
 Nimiecu n'am păcătuitu!
 Să mă bată Precista
 De-am căleatu porunca ta,
 Să mă bată Dumneșeu
 De-am căleatu cuvântul tău.
 „—Taci vicleană, nu minți,
 Nu ești vrednic'a trăi;
Că te-oiu face o lumină,
Să'mi lumini sara la cină.—

Bine vorba nu sfârșea
 Și de brațe mi-o prindea
 Și'n grădină o ducea,
 In grădină la stupină,
 Și cu călți și cu reșină
 Mi-o 'mbrăca și mi-o 'nvălea
 Și in cas' o aducea
 Și de masă o lega,

Mare flacăra ăi dă,
 Mai ăntie
 La călchie

Să arză toată de vie.
 Căndu 'sinu'i se mistuia
 Ea cu gele-așa grăia:
 „—O chinzuitoriul²⁾ meu,
 Bată-te pre tine șeu
 Doue țite rotunșele,
 Care te jucai cu ele! —
 Căndu bușele'i flăcăra
 Ea cu amaru suspina:
 „—O chinzuitoriul meu,
 Bată-te pre tine șeu
 Două bușe supțirele
 Și sărutările mele.
 Ba nu, nu, tălhariu de căne,
 Nu'i bună irima'n tine.

Stanciu și Vochița.

Susu pe plaiul munților,
 La poalele brașilor,
 La tulpina fagului,
 La cetina bradului,
 Șede Stanciu Bratului
 Cu Oane Celariului,
 Cu Buca Ploscariului,
 Și cu Toaderu Cohălmeanu;
 Și cu Bucuru Brașoveanu;
 Da ei bea și chiotea
 Dintr'o ploscă mitutea,
 Așa multu că nu'mi ținea,
 O vadră și cinci oca
 Când la gură rădica,
 Așa bine mi-o golea,
 Nici unu picu nu rămănea.
 Straje cine le era?
 Mitutică Vochița,
 Ea din graiu așa grăia:
 „—Dali, frate Stanciule!
 Șoimule, voinicule!
 Da tu bei și chiotesci
 Cu frații te veselesci,
 De poteră nu'ți gândesci;
 A sară când m'am culcatu

Așa rău că m'am visatu,
 Că pușca ț'i fără patu,
 Eară pistoalele mele
 Le-am visatu fără oțele,
 Apoi flintulița mea
 O-am visatu fără vergea.
 Stanciu din gură grăea:
 „—Nu te teme sora mea!
 Până veți pușca la mine
 Nu te teme tu de nime!
 De-a fi plină, de-a fi goală
 Fuge potera să moară.
 Bine vorba nu sfârșea
 Și potera'i ocolea.
 „—Căpitanu Bălaurea
 Fă cu potera'n colea,
 Că m'oiu da pe dup'unu fagu
 Și ț'oiu trage-unu glonțu prin capu,
 Cam prin capu și cam prin șele
 Ca să te'ncărnesci din ele,
 Cam la furca peptului
 Unde'i greu voinicului.
 „—Dă-te, Stanciule, legatu,
 Să nu te ducemu stricatu!
 „—Ba, eu nu m'oiu da legatu
 Cătu nu m'oiu vedea stricatu!

Mitutică Vochița

Sta pe malu și se uita,
 Sta pe-o flintă rădemată
 Ca o naibă'mpelițată;
 Svarle pleata pe spinare
 Pardosită de părale,
 Pe la brău totu cu pistoale,
 Cu pistoale ghintuite
 Și frumosu inargintite;—
 Turcii dacă ș'o vădutu
 Toți Dunărea au trecut,
 Ear Stanciu din graiu grăia :
 „—Bate Doamne papura,
 Că s'o aprinsu podina *
 Cu Turcii alătura,
 Cându ș'o trecut Dunărea
 Dunărea la Țărigradu,—
 Io'su voinicu adevăratu,
 Cu soră-mea m'am scăpatu.
 Frunță verde Șoloveru
 Mușcaț'ășu limba din vërfu!

Ana Ardeleana. *

La poalele muntelui,
 In târguțul Graiului
 Strigă Ana
 Ardeleana,
 Nu'i voinicu s'o celuească,
 Nici catană 'mpărătească
 Măna 'n sinul ei să bage,
 Pe picioru ea să mi-o calce;
 Dar in târgu mai de din josu
 Țice-unu domnișoru frumosu:
 „— De n'oiu inșela-o eu,
 Nu'mi ajute Dumneșeu
 Să'ncalecu pe murgul meu,
 Și domnia să'mi domnescu,
 Și viața să'mi trăescu!
 Astfelu dacă s'o juratu
 Mers'acasă supăratu,
 Pe masă s'o incotatu, *
 Ear maică-sa la'ntrebatu:
 „— Puiul meu, ce te-o aflatu,
 In crășmă bēut'ai
 Ori mândră vēdūt'ai?
 „— Nici in crășmă n'am bēutu,
 Nici mândruță n'am vēdutu;

Strigă Ana

Ardeleana

Nu'i voinicu s'o celuească,
Nici cătană 'mpărătească,
Ș'am pusu, maică, jurământu
Să n'am pace pe pământu,
Domnia să nu'mi domnescu
Eu de nu o celuescu.

Așa elu dacă grăia
Pe murgu'i se arunca
Și pe drumu că se lua,
Și mergea elu cât mergea,
C'o babă se întâlnea,
Baba din gură dicea:
„— Unde-alergi voinice-așa?
„— Eu m'așu duce undeva,
Doară potu afla ceva
Să înșelu pe mândruța.

Și bătrăna iară'i dice:
— Du-te-acasă, măi voinice,
Țipă haine bărbătesci
Și ie haine femeiesci,
Ear sara, cându a 'nopta
Să te duci la mândruța,
La mândruța la fereastă,
Și să'i spui că ești nevestă.

Astfelu voinicul făcea,

Sara pe lună mergea
Și la fereastă grăea;
„— Lasă-me vecină'n casă
C'afară'i vreme ploioasă,
Ploaia ca din olu se varsă.

„— Bucurosu că te-așu lăsa
Dar m'i frică de una
Că tu nu ești suroata,
Că ț'i glasul bărbătescu,
Nu samăn'a femeiescu.

„— Nu sunt bărbatu ei nevestă
Și sunt fugită de-a casă,
Sunt fugită de bărbatu,
Că m'o bătutu peste capu
Și glasul mi s'o schimbatu;
Soră dacă nu me crești
Ești afară de me vești!
„— Decât afar'oiu ești
Mai bine te-oiu sloboști.

Elu in casă că intra
După capu mi-o apuca,
Măna'n sinul ei băga
Și pe picioru mi-o călea.

Foaie verde de sălcuță
Săracă Ardelenuță!

Asară fusăși fecioară,
 Miață-noapte nevestioară,
 Țori de quă
 Și vedună,
 A doua ți pe scândură!

Tudoru și Catița.

La fântăna lui Bujoru
 Pasce calul lui Tudoru,
 Calul pasce și rânchează
 Tudoru doarme și visează;
 Ce folosu de visul lui
 Dacă nu'i cu dumnealui,
 Mitutica lui Catița
 Cu siuu albu de porumbiță
 Și cu miere pe guriță.
 „— Catița, poale ciurate,
 Rău te-am visatu astă-noapte!
 „— Spune'mi, bade, spune'mi bine
 Cum m'ai visatu tu pre mine?
 „— Că eu, dragă, te-am visatu
 Cu mărăma ta din capu,
 Cu mărăma mândră, nouă

Ruptă, ruptă chiar in două
 „— Tudore, fecioru frumosu,
 Lasă, visu'i mincinosu,
 Nu mi'i ruptă mărăma
 Ce mi'i ruptă inima,
 Rău te temi că te-oiu lăsa,
 De ce te temi nu'i scăpa;
 Că fu calul poivănit
 Tu la umbr'ai adurmitu
 Eu m'am datu la drăgostitu;
 Tudoru din gură grăiea:
 „— Inbesce-te, mândra mea,
 Vei iubi cât vei iubi,
 La mine iară'i veni!

Voina și mândra lui.

Pe ulița armenescă,
 La o casă țigănescă,
 Voina calu'și potcovesce
 Ear mândruța mi'lu pândesce.
 „— Dali bade, dragulu meu,
 Unde găți tu murgul teu?
 Dăr ți'i doru de pribegitu,
 Ori ți'i doru de cătănită?

„— Ori m'i doru de pribegitu,
Ori mi doru de cătănită,
Eu trebue să me ducă,
Cale lungă să apucă!

„— Dacă e, bade, să mergi
Dar pre mine cui me leși?

„— Șeși a casă, puiul meu,
Că pe unde me ducă eu
Să ferescă Dumneșeu,
Nu'i nici apă,
Nu'i nici iarbă

Numai, mândră, pără sacă.

„— Decătu, frate, să rămăiu

Ca o pasăre 'n pustiu,
Fă cu mine-atăta bine,
De me ie pe calu cu tine,
Căci singură vai de mine!

„— Te-așu lua, dar m'i rușine!

„— De ț'i rușine de mine,
Fă-me brău pe lângă tine!

De ț'i rușine de brău,
Fă-m'o lumină de șeu,
Și me pune'n sinul tău,
Că sara unde'i cina
Măndru eu ț'oiu lumina;
Bade, de ț'a fi rușine

Și 'ntr'acesta chipu de mine,
Fă-m'o lumină de cără
Și me pune susuoră,
Că ț'oiu prinde tare bine
Unde-a fi mai rău de tine,
Că sprincenuțele mele
Voru fi două câmpurele
De va pasce murgu 'n ele,
Ear, frate, gurița mea
Se va face-o fântănea
De va be murgul din ea.

Frunză verde de alună

Mulți feciori frumoși s'adună
Și'ntr'o cătă se'mpreună;
Toți imi plcă la bătaie
Intre sunetu de cimpăie,
Căte șasă-alătura,
Căte patru-asăminea,
Și Voina mergea cu ei
Pe cai iuți și porumbei;
Eară mândra'i rămănea
Rămănea ca vai de ea!
Supărată, amărită
Ca o flóre dogorită,
Tănărăța ei perca,
Că lumina se topea,

Ca lumina cea de c er 
 C ndu bate v ntul de-afară.
 Se bocea, se t nguiea
  i din ochi amaru pl ngea;
 La fer st  se punea,
 T t   ina se uita
 D r  Voina s'a 'nturna.

 Dimine ta, pe recóre,
 C ndu resare sf ntul s re,
 Pe celu plaiu, pe cea v lcea
 Toţi voinicii se ivea,
 La hotaru se'n tepenea
  i de luptă s'aprindea,
 Tunurile duruia,
 S biile imi sclipia
  i de s nge se ro ia,
 Corbii grămadă buia,
 Peste taberi se'nv rtia
  i cu gr z  cronc nia
 Mulţi voinici frumo i cădea,
 Numai Voina rem nea;
 Am ritu in locu  dea
 Pe spatele murgului
 In s ngele tureului,
 Totu in s nge până'n br u.
 Că cură s nge p r u!

C ti o teni au mai scăpatu
 Toţi a casă mi-au plecatu,
 Numai Voina rem nea,
 Elu a casă nu mergea
 Numai calu ' i trimitea.
 Voinicii cari se duceau,
 C ndu a casă ajungeau,¹
 In căile loru e iau
 Fete albe tinerele,
 Pe obrazu cu l cr mele,
 Pre feciori mi'i apuca
  i in braţe mi'i str ngea.
 T t  fata cunoscea
 Pre dr gu ul, ce iubea,
 Pe sclipetul armelor,
 Pe bumbii dol mel r
 Pe schinteaua cailor,
 Dar cea fată albă, bl nd ,
 Cu inima de doru fr nt 
 In de ertu in cale sta
 Căci drăguțu'i nu sosia,
 Numai murgul singurelu
 Obositu ca vai de elu!
 Vinea 'ncetu  i schip t ndu
  i din gură r nchez ndu,
 Cu  e ta pe sub f le,

Cu frău galbenu in picioare.
„— Dai murgule, dragul meu,
Ce rău 'i pe capul tău ?

Cóma'i cruntă,

Şaua'i ruptă,

Vai cum vii tu de la luptă!

Spune'mi, murgule, curatu

Badiul unde mi-ai lăsatu?

„— Eu stăpănul mi-am lăsatu

La hotarul incrunțat,

Totu in sânge până 'n brău,

Că sângele me părău!

Măndruța se geluia,

Din sufletu adăncu ofta

Şi din graiu așa grăia:

„— Fă-me, Dómne'n mila ta,

Fă-me-o roică

Păséroică,

Ca să sboru cu dorul meu

Unde trage voina 'n reu,

Să'lu mai pociu vedea odată,

Căci mi irima secată

De gele nestămpărată.—

Bine vórba nu găta,

In păsere se schimba,

Şi pe susu se rădica,

Şi ca gândul se ducea
Şi la bade'i ajungea,
Voinicul cum o vedea
Cu glasu de doru ii dicea:
„— Dali, dragă păserea,
Dóră ești din țara mea?
Dóră glasul tău mi-aduce
De la mândra vórbă dulce?

Mitutica păserea

Peste capu se întorcea,

Fată albă se făcea,

Şi pre Voina mi'lu scotea

Din sângele inchegatu

In care dăcea 'mplăntatu,

Apoi ei se sărutau

Şi a casă se'ntorceau.

Rescumpărarea voinicului.

Suflă vântul

Romonul,

De ce'lu suflă, de-acea 'nfloare...

Voinicul pere 'n prinsoare,

Cu mánuri in legătoare

Și cu feră pe picioare.

Mers'au părinți

Cu arginți,

Să'lu poată răscumpăra,

Domnii ȋicu că nu l'oru da.

Mers'au frați

Cu bani lați

Să'lu poată rescumpăra,

Domnii ȋicu că nu l'oru da.—

Merge-o fată feciorită

Cu inelașu de credință.

„—Dragul meu, Todoru birău,
Sloboȋiti drăguțul meu!

„—Vinde'ți, fată, măregelele

Și desbate tu ferăle,

Vinde'ți, fată, primuța

Și descuie temnița,

Că drăguțul ți l'omu da!

N O T E.

Bradul (pag. 15).

1) *Cași frunȋulița'n plopă.*

U finalu din popu, in contra usului, se pronunță aci in-tregu, pentru complectarea metrului. Aceasta este una din numeroasele escepțiuni și licențe, ce-și permite prosodia poesiei populare. Pe lângă armonioasele rime, cu care Românul scie să incunune improvisările sale poetice, elu in-trebuințază cu mulțumire și rime mai puțin sonore, mai puțin regulate, ceia ce demarcă gustul esteticu alu poporului, de a pune mai mare pondu pe idei, imagini și comparațiuni, decâtu pe rime.

2) *...dărăburească.*

Dărăburescu este identicu cu bucățescu. Dărăburescu e formatu din dărăbu (bucată), cuventu străinu, adoptatu de la Unguri.

3) *...roșteie.*

Roșteiu este unu felu de leasă, in miniatură, ce suplinește ușa la intrări mai mici. Sunt case țerenesci, proveȋute și cu ușă și cu roșteiu; ușa din lăuntru, roșteiul din afară.

Todorîța și moșneagul (pag. 16).*1) Olurele zuruindu*

Olurele: ulcioru. Această notă îmi oferă ocasiunea de a atinge pe scurtu, spiritul viu de industrie, ce se manifestă la Românii crișeni, cu deosebire, la cei din valea Crișului negru. Pe de-o parte gustele țărini mănoase, ce ocupă văile și șesurile de pîntre codri și dealuri, cari țărini nu sunt în stare a satisface pe deplinu, cu rodirile lor, lipsele țărănilor; pe de altă parte, poziția cea muntoasă și numeroasele dealuri și coline de lutu: încă din vechime au datu nascere unei industrii remarcabile. Vasele de lutu a le Românului crișanu se transportă până pe la Dunăre în Ungaria și până în fundul Bănatului. Cuțitele, coasele, secerile și securile făurite de țărani români sunt foarte căutate; apoi fără scândurile, lețurile și alte lemne trebuincioase pentru construirea caseler, care constituie o importantă ocupațiune a unor sate din munți, industria ar fi lipsită de unu avantaju de mare considerațiune. Să măi adăugemu la aceste renumitele manufacturi ale sumănarilor, cioreci, suemane, foarte căutate pentru trăinicia și forma lor plăcută, și nu vom greși, dacă afirmămu, că românul crișanu este destinat a avea unu rolu de frunte în dezvoltarea industriei noastre.

2) Cisme roșii tropotindu

Cismele roșii, așa numite „de cordovanu,” sunt una dintre frumoasele podoabe de sîrbătoare, ale nevestelor și copilelor crișene. Crăciunul și mai alesu Pascile sunt pentru fete sîrbătoarele cele mai acceptate și mai iubite, de oarece pe aceste zile însemnate și inveseletoare, părinții le cumpără cisme roșii, cu care se mîndrescu la jocu, ca cu nisce comoare nestimate.

3)...găzđacu

Acestu cuvîntu, luat u de la Unguri, insamnă „bogat u.”

4) Batăru

Insemnează: măcaru.

Mustrarea fetei (pag. 20).*1) porumbă.*

Unu casu de licență poetică, asemenea celui din balada „Bradul.”

2) iarbă șovărcoasă,

Șovaru insamnă papură; iarbă șovărcoasă: iarbă crescută pe baltă la unu locu cu șovaru tinăru și cu pipirigu.

Marcu și Tureu (pag. 21).*1) Totu copul*

Copu este o măsură cam de mărimea unei oca.

2) felea

Fele este jumătate de copu.

Nevasta fugită (pag. 24).*1) husoșu*

Husoșu: sfațu; cuvîntu luat u de la Unguri.

1) groșița

O monetă de aramă eșită din usu; ea făcea trei creițari vechi austriaci.

Gheorghită și Mireasa lui (pag. 27).*1) Orăđiui,*

Oradea sau Urbea mare este unu orașu situātu pe malurile Crișului repede, în Ungaria. În apropierea lui se

vădu și astăzi grămezi de ruine remase din cetatea și castelul Ducelui Bihorului, Menumarotu, care domnia peste Crisiana pe timpul intrării Ungurilor în țara, unde se află astăzi.

Orăzii în locu de Orăzii este unu genitivu excepționalu, usitatu desu în cântecele Crișenilor.

2) *Me...*

Adecă: merge. Latinul încă are acestu verbu și totu cu același înțelesu: meo-are.

3) *andălia,*

[Plea, pornia.] Italianul dize andare, Spaniolul andar, Francesul aller. De unde se vede lămuritu, că *andălescu* este unu cuvântu strămoșescu, din care s'a făcutu ungurescul *indulni*.

4) *Nu'ntra 'n casă nechematu,
Nu be păharu ne'nchinatu!*

Aceste două șire facu alusiune la unul dintre cele mai principale obiceiuri ale Romănilui Crișanu, relativu la propriile sale relațiuni sociale. Se oglindește aci o lege de precauțiune, ce nu este impusă nimărui, dar care, ca obicei tradiționalu, înrădăcinatu în natura romănilui, se pădeșce cu mare luare aminte.

Intră în casa cuiva, când ești invitatu din bună-voință și prietenie, dar feresce-te a intra la cineva numai așa, de fiori de cucu, căci cine știe în ce urmă poți să calci?!

„Nu be păharu ne'nchinatu.“ Va să dize să bei numai după ce imbiitorul îți închină cu sinceritate și neferărnicie și după ce a beutu dănsul d'ântău. Această urmare țărănu l o numesce omenie și bună cuviință. Faptul ăns se bazează pe alte considerente, cari se simtu în sufletu și cari nu se denunță decât foarte raru, într'unu tonu glumețu. Romănu l adecă, în naivitatea sa, nu e siguru, dacă închinătorul n'a mestecat beutura cu otravă sau n'a pocit'o cu vrăji și farmece periculoase.

5) *...băiu n'aveca*

Nu'i păsa. Se arăta indiferentu. N'avea grije. — A picatu unu mare băiu pe capul meu, adecă unu necazu, o belea mare.

6) *Berea*

Timpul imperfectu a verbului *beu*, formatu din infinitivul lungu *bere*. De asemeina se întâmplă și cu auxiliariul *vreu*, usitându-se în imperfectu forma: *vreream*.

7) *Cu cununa rugului*

Să n'am traiul pruncului.

Când se săvârșescu cununile la Romăni criseni, preotul, în mijlocul ceremoniilor, așață pe capetele mirilor două cununi, făcute din crengulițe de pomi roditori, cu deosebire de prunu. Aceste cununi au forma unui cercu, și poartă numele de „cununi de nuntă.“ Apoi dacă juna păreche este lovită de nenorociri și necasuri, precum ni se arată în balada de față, se dize c'au fostu cununați cu cunună de rugu, atribuindu-se astfelu rugului o afinitate și legătură mistică cu nefericirile și aspra soarte a vieței, sau din cauza ghimpilor sei sau din cauza petrosului și sterpului locu, unde cresce.

„Să n'am traiul pruncului.“ Adecă fără gusta plăcerile și desmerdările, ce oferă omului viața tineră, traiul de nevăstă.

8) *duă
văduă.*

Crișanu l pronunță *duă, văduă*, apropiindu-se prin casul din urmă mai tare de latinul *vidua*. În cărțile vechi romănesce, d. e. în Cazania lui Varlamu, se gășescu de asemeina acele două forme.

Ionu Bradu și soro-sa (pag. 32).1) *Să-mi dai mi pe soro-mea*

Celu ce mi-a spus acestu cântecu bătrănescu, a exprimat intregu pe *i* din dativul de pronume personalu alu versului notatu.

2) *Ear luceferii diplașii*

Diplașu insamnă lăutaru. Pentru lămurirea înțelesului acestei comparații admirabile trebuie să se scie, că Romanii aducu la nunți de comunu numai doi lăutari, unul primașu, celalaltu secundantu.

Paserea străină (pag. 34).1) ... *strină*

In locu de străină: usu provincialu.

2) ... *me hășea*

Hășescu: alungu, gonescu. Acestu cuvântu se aplică numai la sburătoare. Hăși: fugi!

3) . . . *birău*

In părțile unde românii trăescu împreună sau in apropiere cu Unguri, numescu pre primaru: birău.

4) ... *chitită*

Chititu: bine intocmitu, impodobitu.

5) *țenărosu*

Omu țenărosu: omu fudulu, increșutu.

6) *Fiva*

In locu de fiva.

Gheorghe. (pag. 36.)1) *chindiscesce,*

Chindiscescu: cosu cu flori, cosu la gherghetu, brodezu.

2) *Hângherașul*

Insamnă: calău.

Fata Radului. (pag. 40).1) *Solnocu*

Unu orașu ungurescu pe malul Tisei, in partea Pestei.

2) *horesce*

Romanii crișeni numescu strigăturile, ce intovărășescu danțurile lor, *descântături*. La dănsii *horă* insamnă o melodie doioasă, o doină; de-aci horescu: cântu de doru și jale.

3) *Nime 'n lume**N'o aude*

Acestu pasagiu se află intrebuintatu foarte desu in improvisările poetice narrative ale Românului. *Lume, aude* paru a nu oferi auzului nici unu felu de consunantă, carea să indice existența rimei; cu toate aceste *lume, aude* rimează împreună, pe basa identității vocalelor. E de observatu numai, că asemenea casuri de rimă, obicnuite de comunu in versificarea unor națiuni, vinu foarte raru in poesia română.

4) *D'oi*

Este o exclamație de doioșie. De-asemenea natură e și *Dolemi de mine*, ce s'aude până astăzi in limbajul crișenilor.

5) *In butul dragostei mele.*

In butul meu: in ciuda mea, in mânia mea.

6) *Ci horescu de-aleanul meu.*

Aleanu in sensu propriu insamnă duşmanu, voitoru de rău. *De-aleanul meu*: de necazul şi amarul meu.

7) *bănatul*

Bănatu, cuvântu luat de la Unguri, exprimă ideia de doru şi melancolie.

Giurgiu (pag. 41.)1) *Florile au oboritu.*

Oboru insamnă: scuturu, dau josu.

2) *i-o căstu...*

In unele părţi ale Transilvaniei se aude *căstu*, *văstu* in locu de cădutu, vędutu.

3) *Doar in cale f'a eşitu
Pricoliciu afurisitu?*

Una dintre numeroasele fiinţe mitologice, create de fecunda fantasie a Românului, este *tricoliciul*, sau *pricoliciul*, dupa-cum se numesce in unele părţi peste Carpaţi. *Tricoliciul* se face dintr'unu omu cu coadă, omu dedatu a face rău, ingropatu in păcate şi crime, prin intoarcerea de trei ori peste capu. Unu asemenea omu transfigurat, are in credărea poporului chipul de lupu. *Tricoliciul* se suie la codri, adună turme de fiere selbatice şi punëndu-se in fruntea lor le conduce la plaiuri şi crânguri, pentru a da năvală intre vitele, ce se află la păşune.

4) *Dar n'a fostu şerpe bălauru,
Ce unu mândru brău de auru.*

Intr'o variantă, găsită la Crişu, in locul acestor şire de culminaţiune, găsimu următoarele versuri, nu de mai puţină frumuseţă şi insēmnetate:

Măna 'n sinul lui punea,
Galbeni şi taleri scotea.

Feciorul şi pedepsirea maică-sa. (pag. 50.)1) *Numai sora soarelui
Sede 'n poarta raiului
Caută locu sufletului.*

Sora soarelui, după credărea populară este o femeie de minune frumoasă, inocentă, farmecătoare şi amoroasă. Cu această creaţiune gingaşă se asemănă in povesti dīnele şi copilele de crai şi imperaţi. Ea se ţine de numeroasele şi poeticele remăşite ale mitologiei antice, ce s'au păstratu până astăzi in inchipuirea poporului nostru, şi ne amintesce de Apollo şi Diana sau Luna. — Viul tablou cu sora soarelui ce şede in poartă raiului şi caută locu sufletului pare a fi unu misteriosu amestecu de mitologie păgână şi de credinţe creştine, pentru a cărui lămurire precisă se ceru cunoscinţe perfecte in mitologia noastră populară.

2) *biraiie*

Pluralul de la birău. *Biraiie*: funcţionarii comunali.

3) *Cu ce focare-oiu avea!*

Idiotismu. Astfelu se dice: *Ce focu să'ţi dau; Date-ai focului să te fie; Bată-te focarea ta; etc.*

4) *Da o coage*

Da are cam înţelesul lui *dar*.

5) *Irima*

In locu de inimă: provincialismu.

6) *Jobagiū dīn iobagie*

Jobagiū: clăcaşu, omu fără moşie şi drepturi, supusu proprietarului.

Această baladă are o mulţime de variante, respândite in toate părţile. O asemenea variantă incepe astfel :

Frunză verde cărugele,
Gele'i Doamne, cui'i gele,
Gele'i Doamne l'unu crăiūtu,

Că s'o 'nsuratu tănăruțu,
Că Vinerea fu făcutu,
Sămbătă fu botezatu,
Duminecă cununatu,
Luni la tabăr'a plecatu.

Etc. etc. etc.

și se sfârșesce cu aceste șire :

Crăiuțu din gură găea:
„—Dali, maică, draga mea
Hai cu mine păn'afară
Să'ți arātu steaua de sară!

Afară ma-sa eșea,
Crăiuțu sulia prindea
Și in susu o asvârlea,
La măică-sa 'n capu cădea.

Din o altă variantă, aflată pe malul Murășului in Ardealu, merită a fi reprodusă inchierea, ce sună așa:

Ai norocu că'mi ești măicuță,
Că te-așu lua de cosiță
Și te-așu purta pe uliță,
Ș'așu lua sbiciu 'ntr'o mână
Și te-așu bate-o săptămână.

Fata reütăcioasă (pag. 56.)

1) ...mărmăzelu

Vinu mărmăzelu: vinu de culoare purpurie.

2) ...a'să beu

O prescurtare din *adă*, adecă: dă'mi, să'mi aduci. De asemenea natură e și *au* in locu de *auđi*.

3) *Viața i s'a ciuntatu.*

A ciunta: a tăe, a sfârși.

Aceasta baladă încă are o mulțime de variante. Una din ele se incepe astfel :

Pe cele șetri 'nchitate¹⁾
Sunt două frunđuțe late,
Dară nu'su frunđuțe late
Ce'su două fete suroate;²⁾
Una'i fată de găzdacu
Ceialaltă de sëracu.
Unu voinicu cu mustețele
Trece chiaru pe lângă ele.
Cea gazdacă mi'lu privesce
Și din graiu așa'i grăesce:
„—Vină la părinții mei
De nevastă să me cei,
Că ne-oru da ce-omu cere noi:
Unu pluguțu cu patru boi,
Pecurariu cu multe oi.
— Ba io fată nu te ieu,
Că mi-am pusu in gândul meu
S'alegu in fete sërace,
Că de-a fi lumea pe pace
Noi pluguțu și boi ne'omu face;
Dar de m'oiu socoti bine
Poate te ieu și pre tine,
De'i face pe gândul meu
Să omori pe frate-tău!
Etc. etc. etc.

1) *șetri'nchitate*

Inchitatu: imbinatu, alăturatu.

2) *Ce'su două fete suroate*

In idioma crișenilor legătura de prietenie se exprimă prin cuvintele: *fărtăție* și *surăție*. Barbații și feciorii se prindu fărtăți, muerile și fetele suroate. Fărtatul este alu doilea frate, suroata a doua soră.

Pruncul și fata Țagului (pag. 62.)

În fondu această baladă este identică cu „*Niță și Petru Banului*.” Motivul, pentru care le publicu pe amândouă, este de-a presenta cetitorilor unu exemplu, cum același sujetu, aceiași intemplantare este tratată în moduri diferite, rezultându astfelu numeroase variante, ce se deosebescu de olaltă numai prin particularitățile limbajului și prin puține modificări neesențiale.

1) *marhă*

Cuventu luat de la Unguri, insamnă: vită.

2) *vică*

Vică: dimerlie.

3) *Optu cãntule*

De pițule

Cãntulă este unu vasu, făcutu din lutu. Pițulă o monet austriacă de argintu, ce face 10 creițari.

4) *custa*

Custu: trãescu.

5) *La stătură șugărelu*

Șugărelu: ca rađa de soare, mlădiosu, deliu.

6) *chepeneagul*

Insamnă: mantă.

7) *mintia*

brădia

Mintie earăși mantă. Brădie jumătate de vică.

Moartea drăguței (pag. 65.)

1) *tenchiul*

Tenchiu: porumbu.

2) *chinzuitoru*

Insamnă: torturătoru.

